

# Vår odlade körs.

Ulriksen, F

*12 H Br.*



National Library  
of Sweden

Skon  
P. S. d. g.  
(P. S. d. g.)

## Vår odlade körs.

(Af F. Ulriksen.)

Körs-släktet har, som bekant, af Linné betecknats med namnet *Prunus* och gruppen inom släktet har erhållit det Tournefortska namnet *Cerasus*. Vår odlade körs härstammar från tvenne eller möjligen tre till fyra arter. Vi kalla den söt och sur körs.

Den söta körsen, *Prunus avium* L., förekommer vildt växande i trakterna kring Svarta hafvet. Härifrån har den, sannolikt genom folkens vandringar, förts till Grekland, där den, enligt omnämnande hos detta lands författare, var bekant 400 år före Kristi födelse. Först långt senare, eller under 2:dra århundradet före Kristus, omtalas trädet i Italien, och något mer än ett århundrade därefter infördes det antagligen till England. Ganska hastigt måste det sedan hafva spridts öfver Europa. Den romerske skriftställaren Plinius skall sålunda i sina arbeten hafva omnämnt åtta körs-sorter, som på hans tid odlades i Italien. Uti de bekanta, på 60-talet så mycket omtalade påbyggnaderna, som man i Schweiz upptäckt på sjöarnes botten, fann man, enligt Dr Oswald Heer, äfven stenar tillhörande sötkörsen, och på grund af dessa stenars olika storlek slöt Heer, att man åtminstone här hade tvenne fruktsorter, en större och en mindre. Enligt benäget meddelande från Professor A. G. Nathorst i Stockholm hafva de svenska geologerna, Lindeberg och Olbers, uti bohuslänska torfmossar funnit stenar tillhörande den vilda *Prunus avium* L. Icke mindre intressant är Professor A. G. Nathorsts meddelande, att han själf på Island, i därvarande tertiära lager, funnit blad, närbesläktade med *Prunus avium*. Numera kan detta träd säkert betraktas såsom hemmastadt i hela Europa, och Hartman upp gifver uti sin Skandinaviens flora 1879, sid. 294, att detta träd förekommer i Skåne, Upland, Vestmanland och Vermland samt att det i Norge växer vildt så långt norrut som i Bergens stift. Ingenstädes finnes det dock i större mängd — vanligen är det enstaka träd,



som förekomma i våra skogar. Att det såsom vildt kan uppnå en betydlig storlek framgår däraf, att det fullt kan försvara sin plats vid sidan af boken. Hartman uppgifver, att det kan blifva 50 fot högt, och i en notis i den danska Nationaltidende, N:r 5697 för 1892, berättas om ett sötkörsträd, som växer tillsammans med bokar i en skog, tillhörande Kjærgård å Fyen, att det är 7 fot och 1 tum i omfång samt har en synnerligen vacker stam af 10—12 alnars höjd. Sätta vi nu en dansk fot till 32 cm., hvilket är något högt räknadt, så få vi en stamgenomskärning af omkring 73 cm. eller nära  $\frac{3}{4}$  meter. Våra odlade former af körs, som tillhöra denna art, uppnå på långt när ej denna storlek, ehuru här och där enstaka träd, som växa i för dem lämplig jordmån, kunna blifva ganska stora. Vi skola framdeles tillåta oss anföra några anteckningar rörande åtskilliga träd af såväl denna som andra arter.

Den sura körs, som vi nu odla, anser man leda sitt ursprung från tvenne arter. En högt växande, *Prunus cerasus* L., har af Prof. Karl Kock funnits vild i mindre Asien och för ett tiotal år sedan äfven af D:r Albert Regel uti bärgrastrakter i Afganistan. Detta surkörsträd bildar ofta stam, men skjuter inga rotskott. Grenarne äro styfva och upprätta. Genom sitt glatta, glänsande löfvärk skiljer det sig märkbart från sötkörsträdet, men liknar detta däruti, att det bildar talrika bukettkvistar samt uppnår en ganska beaktansvärd storlek. Såvidt vi kunnat finna, odlar man i Sverige ingen, eller åtminstone mycket få former af denna art. I Alnarps trädgårdar finnas åtskilliga former däraf, planterade för omkring 30 år sedan. De bära namnet Weichsel, med tilläggsbeteckningar såsom: söta, Liegels, stora o. s. v. Frukterna äro dock icke stora, utan tvärtom små, men träden äro bördiga och i hushållet är frukten förträfflig till saftberedning, hvaremot den som handelsvara äger snart sagdt intet värde. Största intresset har detta träd för oss därigenom, att det troligen är en af föräldrarne till vår glaskörs och majkörs. Den andra är då sötkörsen.

Slutligen bör nämnas det lilla surkörsträdet, *Prunus acida* Dum., hvars hemland skall vara södra Spaniens bärgrastrakter. Denna art växer i buskform och skjuter rotskott. Grenarne äro mer eller mindre hängande. Bukettkvistar äro sällsynta, och finnas de någon gång, är det vanligen blott på unga, kraftfulla träd. Frukterna utveckla sig ur så kallade blandade knoppar, d. v. s. sådana knoppar, som finnas längs efter de årsgamla kvistarne, och hvaraf största antalet innehålla blommor, men några däremot — en eller två vid basen och ungefär lika många mot spetsen samt alltid de yttersta —



äro bladknoppar. Odlade former, tillhörande denna art, äro Ostheimer Weichsel, det i Mälaretrakten och på andra ställen i vårt land såsom förvildadt förekommande, men enligt Eneroth i ekonomiskt afseende värdefulla brunkörsträdet samt den vanligtvis som spaliertäd planterade skuggmorellen med stora svarta frukter. Vidare en form, hvars frukter te sig ganska egendomligt på grund däraf, att pistillen delar sig så att där i stället för en blifver två eller tre, hvarigenom 2, 3 sällan 4 frukter blifva sammanväxta på ett gemensamt skaft. Denna form kallas bukettkörs. Slutligen en form, hvilken af några författare betraktas såsom sådan, men af Ehrhart och flera pomologer med honom anses såsom en särskild art, emedan den, såsom det påstås, förökas äkta genom frösädd. Den har erhållit beteckningen *Prunus semperflorens*. Denna art eller form, hur man nu vill uppfatta densamma, är, såsom namnet angifver, ett under hela sommaren blommande och fruktbärande träd. Blomningen och fruktbärandet fortgå så långt ut på året, att de sista blommorna och frukterna vanligen förstöras af tidiga nattfroster. Förf. har många gånger, när skörden nerplockats från det bekanta körsträdet Reine Hortense, fäst sig vid åtskilliga likheter, som finnas emellan *Prunus semperflorens*, allhelgonakörs, och Reine Hortense. Det blad- och knoppbärande blom- eller fruktskaftet är utmärkande för båda dessa träd, och den tanken har liksom smugit sig fram, att man kanske i det förra borde söka en af föräldrarna, troligen fadern till det senare, samt i en annan korsning, majkörs, modern. Dessa mina förmodanden hafva kanske så mycket mera berättigande, som Reine Hortenses härstamning är så att säga hölj i mörker.

Det sätt, på hvilket vår sura körs införts hit, om på samma tid och samma vägar som den söta körsen, kan ej bestämmas. Sannolikast är, att den inkommit först senare. Emellertid äro de namn, som dessa frukter hafva uti olika länders språk ej utan intresse, och jag tillåter mig meddela hvad som möjligen i den vägen kan vara upplysande och intressant för odlare af körs. Det persiska namnet på den söta körsen *keras* och det gamla grekiska namnet *kerasos* ha säkert gifvit den franska systematikern Tournefort, anledning till den latinska beteckningen *cerasus*, hvilken numera begagnas såsom gruppnamn inom släktet *Prunus*. Uppsöker man detta namn i de moderna språken, så finner man, att det svenska *körs*, danska *kirsebær*, tyska *Kirsche*, franska *cérise* och engelska *cherry* hafva samma rot. I danskan såväl som i vårt språk förekommer visserligen tillägget "bär", körs"bär" och kirse"bär". Frukten är ju dock intet bär, utan en stenfrukt, och den beteckning, som i denna uppsats begagnas,

“körs“ när man menar frukten och “körsträd“, när man talar om trädet, bör hellre brukas. De namn vi anfört tillhöra *Prunus avium*. Namnet å den sura körsen är svårare att komma till klarhet om. Den kallas på italienska *visciola*, på gammal franska *guisne*, på modern franska *guigne*, på spanska *quindo*, på tyska *Weichsel*, på gammal tyska *wishsela*, i de slaviska språken *vis'nja*, *vis'ně*, lithauiska *vyszna*. Alla dessa namn äro, såsom Victor Hehn anmärker, former af samma ord, men af sådan beskaffenhet, att man icke kan förstå deras betydelse. Frågan utredes äfven föga genom den nämnde författarens framkastade förmodan, att de anförda namnen på det sura körsträdet möjligen kunna vara förvridningar af namnet å *Viscum album*, som, antager han, var känd af de keltiska prästerna, de så kallade druiderna, i Frankrike och England.

Man har sagt om Tournefort, att han såsom systematiker ägde sin väsentliga styrka uti att finna exakta släktnamn samt att Linnés företråde, såsom sådan, visade sig i hans utmärkta artnamn. Med afseende på tillkomsten af det Tournefortska namnet, *cerasus*, kunde man vara frestad önska, att detta namn bibehållits för körslägtet. Ty det synes vara en oegentlighet, att just det sura körsträdet kallas af Linné *Prunus cerasus* och det söta *Prunus avium*. Sistnämnda ord betyder fågel och Linné syftar alltså här på frukter, som eftersträfvats af fåglarne. Vi kunna dock intyga, att den sura körsen tycks vara lika begärlig för fåglarne som sötkörsen.

Lämna vi nu denna fråga därefter och sysselsätta oss i stället med namnen å de odlade formerna af körs, så möta vi en mängd motsägelser mellan hvad som är anfördt och hvad som kommer att sägas. Detta härleder sig utan tvifvel från den ringa kännedom, som allmänheten äger om detta fruktslag. Vid samtal med fruktodlare, både fackmän och andra, får man höra många olika uppfattningar angående bigaråer, knorpel, hjärtkörs, moreller, amoreller o. s. v. Utgå vi nu ifrån:

**Prunus avium** L. sötkörs, så odla vi följande hufvudgrupper.

*Hjärtkörs*. Dessa frukter äro till formen hjärtformiga, samt hafva löst eller mjukt kött och färgad saft. Namnet härleder sig naturligtvis från frukternas form. De kallas på tyska Hertzkir-schen, på franska guignes och kunna vara svarta, schwarze, noirs, brokiga, bunte, clairs eller gula, gelbe, jaunes.

*Bigarå*, tyska Knorpel, d. v. brosk, franska bigarée, brokig, fläckig. Frukter med fast kött och i allmänhet ej färgad saft. Färgbeteckningarne äro de samma som för hjärtkörsen.

**Prunus avium** L. × **Prunus cerasus** L. eller **Prunus acida** Dm.

*Sötweichsel*, tyska süsse Weichsel, franska griottes douces. Vår sötweichsel är en öfversättning af det tyska namnet Süssweichsel, och hvad härledningen af namnet Weichsel vidkommer, hänvisa vi till hvad som förut sagts. Det franska griotte skall enligt André Leroy härleda sig från agriotte och detta åter från det latinska acer, acres, sur, skarp o. s. v.

*Glaskörs*, tyska Glaskirschen, franska cérices transparentes. Dessa namns betydelse torde ej behöfva någon förklaring. Det bör nämnas, att man hos oss ofta får höra namnet klarbär, hvilket namn kanske på flera ställen begagnas mera än glaskörs. I vissa afseenden torde det äfven vara bättre och mera uttrycksfullt, särdeles om man begagnade formen klarkörs.

**Prunus cerasus** L. *Weichsel* eller *Surkörs*, tyska Weichsel. För detta namns betydelse har förut redogjorts. Franska cérices eller griottes noires, morelles. Benämningen moreller användes, såvidt jag kunnat finna, endast för en form af körs tillhörande denna afdelning, den hos oss såsom spaliertäd ganska ofta förekommande weichselkörsen, som kallas skuggmorell. Namnet morell brukas enligt Peter Növik, Norsk Havebog pag. 104, i Norge, för att beteckna sötkörs. I Tyskland begagnas det på samma sätt som hos oss, men i Frankrike, såsom namn för släktet Solanum och såvidt jag förstätt André Leroy rätt, icke för körsfrukter, åtminstone ej på annat sätt, än att denne författare meddelar det såsom ett i Tyskland brukadt namn för vissa slag af körs. I engelskan begagnas "morellos" såsom gruppnamn för den sura körsen, och åtskilliga körsorter betecknas med detta namn. Man anser det härleda sig från morus, något som är svart. I England betecknar man annars sina körs-sorter så, att hjärtkörs kallas geans, bigaråer hearts eller bigarreaus, sötweichsel black Duke, glaskörs red Duke, surkörs eller weichsel black eller red morellos.

Med det anförda har jag sökt göra reda för, hur man i olika länder benämner de olika körs-sorterna. Man kan visserligen finna många motsägelser däruti, men jag tror dock ej man behöfver missuppfatta saken hvad sjelfva frågans kärna angår.

Att körsodlingen med afseende på riktigt urval af förhanden varande sorter ännu lämnar mycket öfrigt att önska, är säkert. Kunskapen om de olika sorternas värde, såsom bords- eller hushållsfrukt, är ganska ringa, och kännedomen om hvilka sorter som mogna

tidigt eller sent lika bristfällig. Detta påstående kan jag bevisa därmed att, vid den försäljning, som äger rum från härvarande plantskolor, ingå i allmänhet beställningar på den vanliga gulröda bigaråen eller Napoleon såsom halfstammigt träd, majkårs och skuggmorell såsom spalierformigt. Sällan begäres surkårs, någon gång glaskårs, men i jämförelsevis små proportioner. Hufvudsorten är bigarå. Med ledning häraf kan sålunda sägas, att i val af sorter står körsodlingen i Skåne och de närmast liggande länen på en ganska föråldrad ståndpunkt. Det är företrädesvis i medlet och slutet af juli månad, som skörden af körsfrukter är riklig, hvilket äfven gifver sig tillkänna på handelsplatserna i de större städerna i Skåne. Under de senare åren har visserligen brunkörsen mer och mer spridt sig, så att man vissa år mot slutet af augusti ser äfven denna frukt i något större mängd. Men härmed är på långt när ej gjordt, hvad som kan göras för en vidsträcktare odling af körs.

Af nedanstående förteckning, omfattande närmare ett 60-tal af i institutets trädgård odlade körssorter, ser man, att den första körsen, det året som anteckningarne omfatta, mognade den 1 juli och den sista den 25 sept. Det är sålunda en tid af mer än 80 dagar, eller närmare 3 månader, under hvilken mögen körs kan presteras.

Benämningen bigarå tyckes hafva blifvit ganska allmänt antagen. Hjärtkörs hör man sällan omtalas, hvaraf jag för min del sluter, att man ej rätt vet hvad därmed menas. Glaskörs eller, såsom den hållre bör kallas, klarkörs, tycks vara mera känd, men dock mest af personer, som från landets nordligare delar flytta hit ned. Äfven majkörsen är bekant för den stora allmänheten, och likaså surkörsen, men af denna senare mest skuggmorellen, och däremot ganska litet den förträffliga ostheimer weichseln, som, åtminstone på Alnarp, är den vanliga brunkörsen betydligt öfverlägsen. Frukterna är hos den förstnämnda betydligt större och stenen ej så litet mindre än hos den senare.

I Skåne tycks det vanligaste sättet att använda körsen vara att äta den i oberedt tillstånd, således som så kallad dessertfrukt. Jämförelsevis små kvantiteter förvaras inkokta i sockerlag. Och dock är den söta körsen utmärkt såsom torkad, hvilket redan Eneroth har påpekat. Om man uttager stenen, hvilket kan värkställas med en liten enkel och billig maskin, och torkar frukten, så erhåller man en synnerligen välsmakande produkt, som i god smak öfverträffar de bästa russin. Äfven klarkörsen och några af de större slagen surkörs lämpa sig utmärkt för torkning samt för beredning af saft.

Den form, som vanligen föredrages för körsräden, är halfstammig, d. v. s. träd med  $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{3}$  meters hög stam. Någon gång före-

drages högstam, eller träd med omkring 2 meters hög stam. Undantagsvis planteras dvärgformiga träd d. v. s. körs förädlad på weichselkörs eller *Prunus mahaleb* L. Körsträd med detta underlag, äro till ett antal af omkring 20 stycken, tillhörande de olika grupperna, planterade i institutets trädgård. Dessa träd, äro nu 12 år gamla och man har vunnit den erfarenhet, att dylika stammar lämpa sig väl för träd, som ej skola uppnå någon synnerlig storlek. De ofvannämnda träden planterades 1879, och hafva nu, såsom det synes, afslutat den väsentligaste växten; de mera storväxta sorterna visa vackra träd om i allmänhet 3 meters höjd och 3 meters bredd. Närmast böra träden kallas buskformiga, ehuru de ursprungligen uppdrogos i pyramidform. I följd af årlig vattning med gödselvatten från en svinstall, lemna träden årlig och riklig skörd samt se kraftiga och friska ut. Till upplysning för de plantskole-ägare, som ej sysslat med körsdvärgträd, vilja vi nämna, att weichselkörs-stammen har under de första 2 till 3 åren, i väl beredd plantskolejord, en ofantligt snabb växt. Det är därför af nöden, om man vill uppdraga dylika träd, att skaffa sig så goda ettåriga stammar, att de kunna okuleras om sommaren sedan de planterats på våren, eller också ympas påföljande vår. Annars löper man fara för att stammarne bli för stora. Den växtlighet, som utvecklar sig hos dessa stammar, är ofta starkare än hos vanliga vildstammar, och inga hinder möta för att af dessa plantor bilda vackra och kraftfulla, halfstammiga träd. I god jord bibehålla dylika träd en liflig växt ända till det 8:de eller 10:de året, hvarför ständigt tillsyn under växttiden är nödvändig för beskärningens skull, så att form och växt kunna ordentligt regleras.

De halfstammiga träden uppdraga vi på det sättet, att kraftiga vildstammar af ett års ålder utplanteras på ett afstånd af 1 meter mellan raderna och  $\frac{1}{2}$  meter mellan plantorna. En del stammar kunna, när jorden är passande och växten god, okuleras i stamhöjd, redan samma sommar. Några kunna ympas påföljande vår, men största delen dock först ett år senare. Vi föredraga äktningen i stamhöjd, när fråga är om stamformiga träd, på den grund att man sålunda erhåller en mera jämn vara. Dessutom ha vi funnit att när äktningen äger rum nära marken, såsom fallet ju är med flertalet fruktslag, blir det unga skottet, som skall bilda stam, ofta allt för starkväxande och har i allmänhet svårt för att mogna ordentligt. Följden häraf har hos oss blifvit den, att i bästa fall de unga träden blifvit ojämma så väl till höjd som utveckling. I värsta fall däremot ha skotten, när de varit kraftfulla och ej hunnit vederbörlig mognad, fått gummiflöde och i följd däraf stammarne blifvit

sjuka. Genom att äkta i stamhöjd och med riktiga afstånd i skolan, tycks det som om vi öfvervunnit de svårigheter, hvilka annars, såväl inom- som utomlands, ofta möta vid uppdragning af körsträd såsom stamformiga.

Okulering af körsträd företages vanligtvis i medlet af juli. Den utfaller för oss än väl än illa. Viktigast är ympningen som värkställes i februari, eller senast i mars. Hufvudsaken härvid är att hafva tillgång på ympkvistar från moderträd, som hafva kraftiga och fullt mogna sådana. Skall man hämta sitt behof från unga, kraftiga träd i plantskolan, plägar man få många misslyckade stammar.

Surkörs ympa vi på sötkörs-stammar, både för stam- och spalierformiga träd. Någon skadlig följd häraf ha vi ej kunnat förnimma.

Det afstånd, som tycks vara behöfligt för de olika grupperna af körsträd, är, såsom framgår af den lilla sammanställningen härneda och såvida man för denna beräkning vill taga 30 år gamla träd i Alnarps trädgårdar till utgångspunkt, för sötkörs, ympad på vildstam 15 meter, för maj- och glaskörs 12—13 meter, för stor surkörs omkring samma utrymme, och för liten surkörs 8—10 meter. Afståndet för körsträd, ympade å weichselkörs, tycks kunna sättas till 7 meter för sötkörs och något mindre för surkörs, eller 5—6 meter.

|  | Ålder | Stammens | Kronans    | Trädets |
|--|-------|----------|------------|---------|
|  |       | omkrets. | tvärsnitt. | höjd.   |
|  |       | Meter.   | Meter.     | Meter.  |
| Bigarå, gulröda allmänna . . . . .                   | 30    | 1,10     | 7          | 6       |
| Hjärtkörs, Elton . . . . .                           | 30    | 0,90     | 6,5        | 6       |
| „ Spitzens . . . . .                                 | 13    | 0,78     | 7          | 5       |
| Reine Hortense . . . . .                             | 30    | 1,10     | 7          | 6       |
| Majkörs eller Arch-Duke . . . . .                    | 30    | 0,85     | 6          | 6       |
| Holman's Duke eller late Duke . . . . .              | 30    | 1,10     | 8          | 6       |
| Glaskörs, dubbla . . . . .                           | 25    | 0,70     | 5          | 4       |
| Weichsel, söta, tidiga, form af P. Cerasus . . . . . | 30    | 0,87     | 6          | 6       |
| Skuggmorell . . . . .                                | 30    | 0,55     | 5          | 4       |
| Ostheimer, buskformig, rotakta . . . . .             | 25    | 0,55     | 3,5        | 2,5     |
| Brunkörs. Träd från Wisingsö, rotakta . . . . .      | 8     | 0,38     | 3,5        | 4       |

Under de sista åtta åren har trädgården varit i tillfälle att begagna det gödselvatten, som uppsamlas vid en svinstall. Detta vatten har flitigt begagnats för de fruktträd, som äro planterade

längs efter gångarne i trädgården. Ehuru detta gödselvatten under en stor del af året är gansk tunnt eller svagt på grund af att svinstallarne ofta renspolas, så utöfvar det dock en synnerligt god värkan på sådana fruktträd, hvilkas rötter ej gå djupt, och till dem höra ju körsträden. Denna ständiga gödsling har nogsam visat sin utmärkta värkan på det sätt, att körsträden årligen gifvit skörd, hvilken det ena året har kunnat vara rikligare, det andra mera medelmåttig. Synnerligen nyttig har denna regelbundna gödsling varit för den bekanta *Reine Hortense*, säkert vår största och därjämte kanske vår finaste körs. Detta träd hörer till de vid institutet tidigast planterade, men har de 20 år jag varit i tillfälle att observera det, först de 4 à 5 sista åren burit rikt och detta har säkert sin grund uti den omtalade, som det synes, lämpliga gödslingen. Lika fördelaktig har denna varit för de dvärgkörsträd, som vi omnämnt på annat ställe i denna uppsats. Sedan detta goda resultat vunnits och ingen för stark växtlighet uti långskott — på kortskottens bekostnad — inställt sig, är det vår mening att årligen fortsätta med denna gödsling.

|  |                |
|--|----------------|
| Hjärtkörs, tidig Maj                   | 11/7—11/7.     |
| Bigarå, Hedelfinger                    | 8/7—15/7.      |
| Hjärtkörs, tidig, Rivers               | 6/7—20/7.      |
| „ tidig mörkröd (Early purple, Guigne) | 10/7—20/7.     |
| „ tidig röd (Early red, Guigne)        | 12/7—24/7.     |
| „ tidig Lyon (Early Lyon)              | 14/7—25/7.     |
| „ Ohio Beauty, brokig                  | 12/7—25/7.     |
| Bigarå, tidig, Frogmore                | 15/7—28/7.     |
| „ Jabouloy                             | 15/7—25/7.     |
| „ från Rocheport                       | 16/7—30/7.     |
| Halfweichsel, Reine Hortense, Native   | 15/7—30/7.     |
| Glaskörs, Impératrice Eugénie          | 15/7—28/7.     |
| Sötweichsel, Majkörs, tidig            | 15/7—28/7—3/8. |
| Hjärtkörs, Governor Wood               | 17/7—25/7.     |
| „ Spetzen                              | 16/7—25/7.     |
| „ Tilgeners brokiga                    | 18/7—30/7.     |
| „ Krügers svarta                       | 17/7—20/7.     |
| „ Flamentiner                          | 20/7—30/7.     |
| „ Knight, tidig, svart                 | 18/7—30/7.     |
| „ Coë's transparent                    | 20/7—30/7.     |
| „ Elton                                | 20/7—30/7.     |
| „ tartarisk, svart                     | 20/7—30/7.     |

|   |            |
|---|------------|
| Hjärtkørs, Lucien, brokig . . . . .           | 25/7—30/7. |
| „ Oxe, brokig . . . . .                       | 25/7—30/7. |
| „ Fromms svarta . . . . .                     | 25/7—30/7. |
| <u>Glaskørs, dubbel . . . . .</u>             | 25/7—30/7. |
| „ Nouvelle royale . . . . .                   | 25/7—1/8.  |
| Amarelle, Bouquet . . . . .                   | 25/7—1/8.  |
| „ Van der Notte . . . . .                     | 25/7—1/8.  |
| <u>Weichsel, Liegels söta, tidiga</u>         | 25/7—2/8.  |
| „ Kentish . . . . .                           | 25/7—1/8.  |
| „ Dauphine . . . . .                          | 26/7—30/7. |
| Glaskørs, Gloire de France . . . . .          | 28/7—3/8.  |
| Weichsel, morell, tidig . . . . .             | 28/7—5/8.  |
| <u>Bigarå, Napoleon . . . . .</u>             | 28/7—5/8.  |
| „ Meininger, sena . . . . .                   | 28/7—10/8. |
| „ Gubener, bärnstensfärgade . . . . .         | 28/7—8/8.  |
| Hjärtkørs, Bettenburger . . . . .             | 28/7—8/8.  |
| Halfweichsel, Belle de Moutreuil . . . . .    | 29/7—3/8.  |
| <u>Bigarå, Schmidt, svarta . . . . .</u>      | 30/7—6/8.  |
| „ Reverchon . . . . .                         | 30/7—10/8. |
| „ stora, svarta (Large black) . . . . .       | 30/7—10/8. |
| „ gulröda, allmänna . . . . .                 | 30/7—15/8. |
| „ spanska, hvita . . . . .                    | 30/7—10/8. |
| „ Cleveland . . . . .                         | 30/7—2/8.  |
| Weichsel, Brysselska, bruna . . . . .         | 30/7—10/8. |
| „ söta, tidiga . . . . .                      | 28/7—10/8. |
| Glaskørs, Bettenburger . . . . .              | 30/7—15/8. |
| Weichsel, Ostheimer . . . . .                 | 1/8—15/8.  |
| <u>Bigarå, Bohemian . . . . .</u>             | 1/8—10/8.  |
| „ Dönissens gula . . . . .                    | 10/8—18/8. |
| „ Drogno, gula . . . . .                      | 10/8—20/8. |
| <u>Halfweichsel, Reine Hortense . . . . .</u> | 10/8—20/8. |
| Glaskørs, Oranie . . . . .                    | 15/8—20/8. |
| Bigarå, Schneiders sena . . . . .             | 15/8—25/8. |
| „ Büttners sena . . . . .                     | 15/8—25/8. |
| <u>Weichsel, skuggmorell . . . . .</u>        | 20/8—10/9. |
| <u>Sötweichsel, Holman's Duke (Late Duke)</u> | 15/8—25/9. |

Denna tabell öfver de viktigare körsorterna, som under längre eller kortare tid varit föremål för undersökningar, visar, att de

första frukterna mognade den 1 juli \*) och de sista den 25 september. Det är sålunda en ganska lång tid, man kan hafva dessa frukter. Någon synnerligen stor skillnad i godhet och storlek har ej förefunnits. De bästa eller mera framstående sorterna hafva understrukits sålunda, att man genom att plantera ett tjugotal sorter kan förskaffa sig frukter under en ganska lång tid. Hvad som för den uppmärksamme läsaren af denna tabell faller i ögonen, är den korta tid, under hvilken åtskilliga sorter äro användbara. Denna användbarhetstid är dock ej den verkliga, likasom mognadstiden för många sorter icke håller är den rätta. I de flesta fall är denna angifven för tidig. Detta kommer sig af den kapplöpning, som måste äga rum mellan odlaren och — gråsparfvarne samt andra fåglar, getingar, och flugor. På intet ställe äro sparfvarne så talrika som vid Alnarp, troligen därför att de många körssorterna under en så lång tid hafva mogen frukt, hvilket gör, att alla traktens sparfvar samla sig för att kalasa på dessa smakliga och sköna frukter, Kull efter kull samlar sig i den lugna trädgården och trots all skjutning samt vissa träds öfverspännande med nät, måste vi dock skynda på med plockningen, ofta när många sorter knappast äro mer än halfmogna, för att kunna bärga en ringa del såsom lön för vårt arbete. Att låta några frukter, skyddade af nät, sitta kvar på en gren, för att man skall kunna få se fruktens rätta färg och smaka den i dess riktiga mognad, tjenar till intet. De små djärfva djuren förstå att hitta vägen äfven till dessa frukter för att åtminstone hacka hål i dem, hvarefter återstoden så mycket lättare ätes upp af getingar och flugor.

Det förhåller sig emellertid så, att körs icke bör plockas förrän den är fullt mogen, förutsatt naturligtvis att den begagnas af odlaren själf. Den äger då först den fina, utmärkta smak, som skattas så högt hos detta fruktslag, det må nu vara sötkörs, sötweichsel, halfweichsel glaskörs eller surkörs, och allt måste således göras för att freda frukterna. Detta kan påtagligen endast ske, där dessa träd äro planterade tillsammans och där man kan hafva en person, som endast har till uppgift att under den tid frukterna mogna hålla fåglarne borta. Skola frukterna sändas någon längre väg, måste de naturligtvis plockas i sådant tillstånd, att de tåla transporten. De måste äfven, såsom vi kunna lära af tyska exportörer, hvilka ju årligen hitsända ganska stora mängder, packas i korgar af passande storlek.

Utom af sparfvarne, som vi redan omtalat, eftersträfväs körsen af kråkor och skator. Dessa hafva vi dock jämförelsevis lätt kunnat

\*) Under varma somrar till och med vid midsommarstiden.

hålla borta från våra träd därigenom, att vi mellan träden ställt störrar, så långa att de räckt öfver trädens toppar. Mellan störrarnes öfversta ändar hafva vi dragit segelgarnssnören och på dessa fastbundit spegelglasbitar, 2—3 cm. breda och 8—10 cm. långa. Dylåka bitar kunna vanligtvis erhållas hos en glasmästare för ganska billigt pris. När nu dessa stycken af spegelglas fastbundits på band af några cm:rs längd, så att de äro så rörliga som möjligt, åstadkomma de, genom de ljusfläckar, som kastas hit och dit, en sådan värkan, att de nämnda fåglarne snart lämna den trakt eller åtminstone den trädgård, där dylåka trollerier äga rum. Härmed har mycket vunnits, ty dessa fåglar icke allenast äta eller rättare sagdt sluka en betydlig mängd frukter, utan de hacka ned kanske lika många och de bruka vanligtvis hälsa på under de tidiga morgontimmarne. Redan kl. 3 till 4 på morgonen kan man få höra kråkornas skrik, när de samlas för att stjåla körs. Har man sålunda jämförelsevis ganska lätt för att blifva af med kråkor och skator, möta dock mycket större svårigheter med afseende på gråsparfven och andra småfåglar. Om gråsparfven kan man säga både godt och ondt. Jag skall en annan gång, i en särskild uppsats, tala något mera utförligt om denna fågel och lämnar honom därför nu helt och hållet. Stararne börja nu att hos oss, liksom i Tyskland och Danmark, blifva skadedjur för körsodlingen. Näktergalen och den lilla, flitiga trädgårdssångaren, *Sylvia hortensis*, äro äfven, åtminstone på Alnarp, ganska djärfva körs-tjufvar. Den sistnämnda är mycket svår att skrämma bort. Närmar man sig det träd, där den slagit sig ned, brukar den vanligen endast flytta sig ett helt kort stycke, till en annan gren, där den bortskymmes af tätare blad. Men snart röjes dess närvaro genom skakningen af de frukter, den håller på att förtära, ehuru dessa fåglar ju egentligen liksom staren äro insektätare. De äro som sagdt ganska svåra att behandla. Man vill ju gerna freda dem, sångare som de äro, och jag vet intet annat medel, än att skrämma bort dem. Detta åter tjenar icke mycket till, ty så snart man vänder sig från träden äro de framme igen.

Bålgetingar och andra getingar äro vissa år, när de förekomma i stor mängd, besvärliga djur. De angripa då företrädesvis de senare mognande körsfrukterna. Man bör söka utöda dem genom att leta reda på deras bo. Ett utmärkt medel mot dessa insekter är, att i flyghålet af deras bo, antingen detta befinner sig i jorden eller i ihåliga träd, lägga ett helt litet stycke cyankalium, hvilket på ett par timmar dödar hela samhället.

En annan insekt, som är verkligt skadlig, kanske icke så mycket för frukten som fastmer för blad och blommor, är frostfjärilen, den stora och lilla. På ett annat ställe i denna Tidskrift har redogjorts för sättet att hålla detta djur inom rimliga gränser.

En större larv, tillhörande blåhöfdade nattfyet, *Diloba coeruleocephala* L., äfven kallad blåhufvan, angriper körsträdets blad. Larven kan blifva ganska stor, omkring 4,5 cm. Den är såsom fullvuxen till färgen gulgrön eller blåaktigt vit med ett bredt, gult ryggband, smala gula sidolinier och svarta vårtor, från hvilka utgå svarta hår. Hufvudet är blåaktigt och svartfläckigt. På unga träd kan denna larv anställa mycken skada, synnerligen när den, såsom fallet är vissa år, finnes i större mängd. Larverna falla lätt i ögonen, och intet annat medel finnes emot dem än att, när de synas på unga träd, bortplocka och söndertrampa dem. På äldre träd är den skada, de åstadkomma ringa.

Till de små fjärl-larverna höra *Grapholitha variegata* Hb., *Gr. pruniana* Hb., *Tortrix cerazana* Hb., *T. sorbiana* Hb., *Teras Holmiana* L. och *Recurvaria nanella* Hb. Dessa små djur, som man kallat vecklare, göra ett och annat år skada därigenom, att de hoprulla blad och frukter, inrätta däri sina gömslen samt äta de växt-delar, som på detta sätt sammanfogas. De lefva sitt larv- och pupplif därinne och man bör söka utrota dem genom att bortplocka och döda både larver och puppor.

En bladgetings larv, som är ganska vanlig under senare delen af sommaren och hösten och som förtär bladköttet, vanligen på bladets öfre sida, kan göra ganska mycken skada. Larven är svart till färgen och har ett slemmigt utseende samt luktar som bläck. Dess namn är *Eriocampa adumbrata* Klg. Äfven denna larv bör bortplockas.

Slutligen böra körsbladlössen, *Aphis cerasi* Fb., omtalas. Det är dock mest unga träd i plantskolan, synnerligen i 1:sta, 2:dra och 3:dje året, som de härja. Har man trädgården i ett godt, skyddadt läge, kan man knappt blifva af med dem, och den skada, de kunna göra, äfven på nyplanterade 4—8 år gamla träd, kan blifva ganska kännbar. Det är som bekant på de unga, saftiga sommar-skotten, de samla sig, och dessa kunna, om bladlössen få rå sig själfva, helt och hållet stanna i växten, hvarigenom det unga trädet betydligt försvagas. Bladlössen öfvervintra i äggen, hvilka liksom den lilla insekten själf, äro svarta till färgen. Ur dem krypa på våren de små djuren, som äga förmågan att utan förutgående parning, kunna för-

öka sig i oerhörd mängd. Mot slutet af sommaren äger pärningen rum och omedelbart därefter äggläggningen. Bladlössen borra in sitt sugrör i den unga veden, och utsuga växtens safter. Deras ekskrementer, som äro söta och klibbiga, neddroppa på de inunder sittande bladen, hvarigenom äfven dessa störas i sina funktioner. Emellertid samlas myror i stor mängd för att uppsamla den söta honungsdaggen och vanligen få då dessa små, nyttiga djur uppbära skulden för att träden vantrivas, hvilket i sjelfva verket beror på bladlössen. Genom att sönderkrossa och med stark såplut borttvätta äggen rensar man, tidigt på våren de unga träden och under sommaren kan man, neddoppa de unga skotten, som angripits af ohyran, i en blandning af såp- och tobaksvatten, uppvärmd till  $+40^{\circ}$  C.

Sötkörsträden angripas i norra Tyskland af en svamp, *Gnomonia erythrostoma* Fekl., som, enligt tyska trädgårdstidskrifter, skall göra betydlig skada. Såvidt bekant är, har den dock icke märkts här i landet, och det är att hoppas, att vi må blifva förskonade för den. Ifrågavarande svamp angriper sötkörsträdens blad och frukter, under det majkörsträd, som varit planterade bland hundratals träd, tillhörande olika former af *Prunus avium*, icke blifvit angripna. Svampmyceliet öfvervintrar på de vissnade blad, som i större eller mindre mängd kvarsitta på träden, tills de unga bladen följande vår ånyo slå ut. Dessa och de unga frukterna smittas och angripas då. En omsorgsfull bortplockning af alla under vintern kvarsittande blad kan hämma denna svampsjukdom, som, om den ostörd får utveckla sig, skadar frukterna så, att de blifva odugliga.

Äfven det lilla surkörsträdet tycks angripas af någon svamp, hvilken uppträder på annat sätt än den, som härjar sötkörsträdet. Hos det förstnämnda vissna bladen vid midsommarstiden — dock icke öfver hela trädet. Vanligtvis är det en och annan gren af förra årets växt, på hvilken bladen blifva svarta och hänga fast vid grenen, som först får gummiflöde, sedan svartnar och slutligen dör bort. Trädet får på grund häraf ett mindre tilltalande utseende och fruktskörden blifver, när större dylika angrepp äga rum, ringa eller ingen. Den svamp, som förorsakar denna sjukdom, har Professor J Eriksson i Stockholm kallat *Taphrina deformans* (Berk.) Tul. Botemedlet däremot blifver nog att ej endast skära bort all sjuk ved, utan äfven en god del af den friska hvarigenom svampens utveckling mycket hämmas, om den också ej kan utrotas.

Af surkörs tillvärkar man utmärkt vin. Sättet att framställa detta har i en föregående årgång af denna Tidskrift meddelats.

En körslikör, som äfven tillvärkas af surkörs, har förf. varit i tillfälle att smaka under innevarande vinter. Följande ingredienser hade användts därtill: 3 kg. surkörs, fullt mogen, 1 kg. socker, 10 gr. pulveriserad kanel, 1—2 gr. pulveriserade kryddnejlikor och 4—5 liter sprit. Körsen jämte stenarne krossas och ställes några dagar att jäsa, hvarefter spriten islås jämte kanel och kryddnejlikor. Det hela omröres väl och får några dagar stå på ett varmt ställe under daglig omrörning, hvarefter det silas och det upplösta sockret tillsättes. Likören slås härefter på flaskor, som korkas och lackas. Denna likör kan på det lifligaste rekommenderas och skall säkert efterhand blifva en lika begärlig dryck, som krusbärsvinet tycks hafva blifvit bland medelklassen. Vi hoppas, att den mycket skall bidra att uttränga den allt annat än angenäma konjaken, hvilken fått en användning, som den på långt när icke förtjenar.



At enklare tillfällen man utmärkt vid Sätter att framställas  
 och för den 2 en förvarande i den af denna Tidpunkt innehålls  
 En kist, som given till den af enklare, har för varit  
 i tillfälle att emellan under tillvarande vid en. Lådan innehåller  
 både används därtill: 2 kg socker, 1 kg socker, 1 kg socker, 10  
 gr. pulveriserad kanel, 1-2 gr. pulveriserade kirsebärsfröer och 1-5  
 liter sprit. Därför hämta separata krossar och ställa på en  
 att från kanelen spridas jämt kanel och kirsebärsfröer. Det  
 låga underas väl och får vara dagar stå på ett varmt ställe under  
 dessa omständigheter, hvarstund det sjäs och det upplösta sockret tillslutas.  
 I tillfälle ska bitarna på bakor, som kornas och läckas. Denna  
 tillfälle kan på det tillräckligt rekommenderas och skall skikt efter skikt  
 bli en lika bestämning dock, som kruskåsar med tycks ha varit  
 bland medelklassen. Vi hoppas, att den mycket skall bli en  
 utlöser den allt annat än saggarna konjaken hvilken fått en  
 användning, som den påhållt när icke förtjänar.